

پیش‌نمایش

روجا مهاجر

(در شش جلد)

درآمد

نیایش، گوهر همه ادیان است و دین منهای نیایش، نه قابل تصور است، نه تصدیق. تصدیق این سخن در همه ادیان و مذاهب دیده می‌شود که نیایش در آن‌ها آموزه‌ای بسیار ارزشمند و مورد توجه عام و خاص است.

دعا و نیایش، این نکته را یادآور می‌شود که اگر چه بشر پا در زمین دارد و انسان معاصر، به‌رغم همه مشکلات و معضلات مدرنیسم، نمی‌خواهد که خود را اسیر زمین‌گرایی (ماتریالیسم) و سرزمین‌گرایی (ناسیونالیسم) کند و همیشه در آرزوی پرواز در ملکوت آسمان‌هاست.

دعا و نیایش در ادیان ابراهیمی - به‌ویژه اسلام - از جایگاه و اهمیت خاصی برخوردار است. بخشی از معارف دینی در نصوص و احادیث پیشوایان است و بخش دیگری در دعاهای آن بزرگان. در احادیث، روی سخن با عامه مردم است و به همین جهت،

موضوعات مطرح شده در آن در حد فهم مردم است، اما در دعاهای آنان، مخاطب نه خلق که خدا است و بدین رو، سخن، اوج گرفته و معارف ژرف تری در آن گنجانده شده است.

با توجه به اهمیت این موضوع، مؤسسه فرهنگی دین پژوهی بشرا مجموعه پژوهش‌های نیایشی را با هدف احیا و شناخت این آموزه مهم دینی آغاز کرده است.

این مؤسسه، فعالیت‌های دعا پژوهی خود را با عرضه کتاب‌شناسی نیایش (به کوشش سیدرضا باقریان موحد، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶) آغاز کرد و در ادامه آن مجموعه نیایش‌نامه را در شش جلد ارائه کرده است.

معرفی مجلدات

جلد اول؛ کتاب نیایش (گزیده‌ای از نیایش‌های ادیان و مذاهب)

کتاب نیایش (گزیده‌ای از نیایش‌های ادیان و مذاهب)، به کوشش سیدرضا باقریان موحد، زیر نظر علی باقری‌فر، تهران: مؤسسه فرهنگی دین پژوهی بشرا.

این کتاب، گل چینی از نیایش‌های ادیان و مذاهب از سراسر جهان است. نویسنده سعی کرده تا از نیایش‌های ادیان و فرهنگ‌های مختلف، گزیده‌ای فراهم آورد تا نشان دهنده روح و جوهره کلی هر دین و آئینی باشد.

این مجموعه در پنج فصل تدوین شده است:

فصل اول، به نیایش‌هایی از متون مقدس و آیین‌های دینی جهان اختصاص دارد. منظور از متون مقدس، الزاماً کتب ادیان ابراهیمی نیست و شامل کتاب‌های کهن ادیان هند و چین نیز می‌شود.

فصل دوم، به نیایش‌هایی از پیشوایان دین از حضرت محمد(ص) تا امام زمان(عج) اختصاص دارد که از زبان عربی به فارسی ترجمه شده‌اند.

فصل سوم، به نیایش‌هایی از عارفان و عالمان دنیای اسلام از حسین بن منصور حلاج و خواجه عبدالله انصاری تا میرزا حسن صفی اختصاص دارد.

فصل چهارم، برگزیده نیایش‌های نویسندگان معاصر ایران است.

فصل پنجم، به نیایش‌هایی از عارفان و حکیمان و نویسندگان از سراسر دنیا اختصاص دارد. در این بخش برگزیده‌ای از مناجات‌های شخصیت‌های فکری و فرهنگی جهان از آگوستین قدیس تا تاگور آمده است. زبان اصلی این نیایش‌ها غیرفارسی است که توسط

مترجمان مختلف به فارسی ترجمه شده است.

هسته اصلی این مجموعه، متون کهن فارسی است. در ابتدا مهم‌ترین کتاب‌های ادبیات فارسی از قرن چهارم تا قرن نهم از شرح تعرف بخاری تا رسائل جامی به دقت مورد مطالعه قرار گرفته و جملات دعایی و نیایشی آن‌ها استخراج شده. سپس دیگر متون فارسی تا عصر حاضر و همچنین مناجات‌های اندیشمندان و شخصیت‌های جهانی که کتاب‌هایشان به فارسی ترجمه شده بود، به این مجموعه اضافه شده است.

این مجموعه، گزینشی از نیایش‌ها است. به این معنا که جملاتی از مجموعه مناجات‌های اشخاص انتخاب شده که ساده و روان و قابل فهم همگان باشد و مفاهیم و اصطلاحات سنگین و پیچیده نداشته باشد.

نگارنده سعی کرده جملات و نیایش‌هایی انتخاب کند که نشان‌دهنده سبک مؤلف و خط فکری او باشد. مثلاً از میان مناجات‌های حلاج، جملاتی انتخاب شده که اندیشه‌های خاص عرفان او را به خوبی منعکس کند و فریاد «انا الحق» او را بعد از گذشت قرن‌ها به گوش جهانیان برساند.

به ادعای نگارنده، گویندگان این نیایش‌ها، از یک طبقه اجتماعی یا فکری خاصی نیستند و هر کدام صاحب اندیشه و فکر و گرایش‌های روحی و معنوی خاص خود هستند. بنابراین، در این مجموعه، رنگین‌کمانی از رنگ‌ها و طیف‌های فکری مختلف را می‌بینیم. از عارف وحدت وجودی تا فیلسوف علت‌جو، از فقیه اخباری تا عارف فقیه، از زاهد پشمینه‌پوش تا جامعه‌شناس سیاست‌پیشه، از صوفی انا الحق گو تا عالم ضد تصوف.

نیز، این مجموعه، شامل نیایش‌های منثور است. نیایش‌های منظوم ادب فارسی، در مجموعه دیگری به نام سفینه نیایش، فراهم آمده است.

البته برخی از نیایش‌های اندیش‌مندان خارجی که در اصل خود شعر بوده‌اند و در زبان فارسی به شکل نثر ترجمه شده‌اند، بنابراین جزء نیایش‌های منثور محسوب شده‌اند.

معنای کوتاه واژه‌های نامأنوس و مشکل در برخی از نیایش‌ها در پایان کتاب، در واژه‌نامه به ترتیب حروف الفبا آمده است و در پایان، فهرستی از مهم‌ترین کتب و اندیش‌مندانی که نیایش‌هایی از آن‌ها در این مجموعه آمده، به شرح ذیل می‌آید:

کتاب مقدس که شامل: قرآن، انجیل، تورات، هرمتیکا، رامایانه، گیتا، اوبانیشاد، اوستا، زبور داود، مه‌ایانه است.

عارفان مسلمان، از جمله: حلاج، ابوالحسن خرقانی، خواجه عبدالله انصاری، احمد جامی، سنایی غزنوی، مولوی، بهاء ولد، عبدالرحمن جامی، روز بهان بقلی شیرازی، عبدالله قطب.

فیلسوفان مسلمان، از جمله: ابن مسکویه، فارابی، قطب الدین شیرازی، ابن فناری، ملاصدرا، سهروردی.

عالمان شیعه، مانند شیعی سبزواری، شهید ثانی، ادهم خلخالی، محمدباقر سبزواری، میرزا جواد تبریزی، آیت الله مرعشی نجفی، امام خمینی، علامه حسن زاده آملی، علامه محمدتقی جعفری، علامه ابوالحسن شعرانی، آیت الله طباطبایی یزدی، شیخ حسن بحرانی، فیض کاشانی، فاضل هندی، سیدبن طاووس، علی بن حسن زواره‌ای، حسین انصاریان.

از اندیشه‌وران معاصر ایران: دکتر علی شریعتی، شهید مصطفی چمران، سیدمهدی شجاعی، مهدی سهیلی، علی صفائی حائری، محمد اسفندیاری، رضا بابایی، مهدی بازرگان.

از قدیسان مسیحی: قدیس ترز آویلابی، قدیس آنسلم، قدیس فرا نسیس، قدیس فرانچسکو، قدیس آگوستین.

اندیش‌مندان اروپایی: فرانک لایاخ، آگروپری، امرسون، میکل آنژ، مارتین لوتر، شکسپیر، لامارتین، لرامنتف، گوته، امیلی برونته، تی اس الیوت، آن برونته، اندیش‌مندان هندی، تاگور، ساتیاسای بابا، ای وسوانی، پرابهو پادا.

جلد دوم؛ سفینه نیایش (برگزیده‌ای از نیایش‌های منظوم ادب فارسی)

سفینه نیایش (برگزیده‌ای از نیایش‌های منظوم ادب فارسی) به کوشش سیدرضا باقریان موحد، مقدمه احمد عزتی پرور، زیر نظر علی باقری فر.

این کتاب حاوی گزیده‌ای از مناجات‌ها و نیایش‌های منظوم

ادبیات فارسی است. هسته اصلی این مجموعه، ادبیات کهن فارسی از رودکی تا هاتف اصفهانی و فیاض لاهیجی است، اما گزیده‌ای از شعر شاعران قرن‌های سیزده و چهارده هجری و گلچینی مختصر از شعر شاعران معاصر نیز بدان افزوده شده که تا حدودی سیمایی کلی از نیایش‌های منظوم فارسی از آغاز تا عصر حاضر را ترسیم کند.

از آن‌جا که شعر فارسی در گذر سده‌ها تحولات و دگرگونی‌های بسیاری به خود دیده، نیایش‌های منظوم نیز هر کدام، حال و هوای عصر و دوره ادبی خاص خود را دارند و نمی‌توان، آن‌ها را از یک دیدگاه سبک‌شناسانه بررسی کرد و یا با یک معیار ثابت و محض، درباره آن‌ها قضاوت و ارزش‌گذاری نمود.

روح هر یک از نیایش‌ها با توجه به مشی فکری و سرچشمه‌های اندیشه هر

شاعر، متفاوت است. به تعبیر دیگر، با خواندن این نیایش‌ها، می‌توان کم و بیش به خط فکری و روح کلی اندیشه سراینده‌شان پی برد. مناجات‌های خیام، رنگ و بوی فلسفی دارد و نیایش‌های مولوی و سعدی، آمیزه‌ای از عشق و عرفان است و در مناجات‌های عبید زاکانی، نوعی طنز و مطایبه دیده می‌شود. بنابراین، در این مجموعه، انواع طیف‌های فکری و روحی مختلف فراهم آمده است.

گفتنی است، نیایش‌هایی در این مجموعه گرد آمده‌اند که سراینده‌شان فارسی زبان بوده و به فارسی شعر می‌سروده‌اند.

سراینده‌گان این مجموعه، اگر چه زبان مشترکی دارند، اما از نظر جغرافیایی به سرزمین‌ها و کشورهای مختلفی از ایران و افغانستان و پاکستان گرفته تا هندوستان و کشمیر و تاجیکستان متعلق هستند.

بیشتر اشعار انتخابی در منابع اصلی با عنوان‌هایی چون «نیایش-نامه» و «مناجات‌نامه» آمده است، اما برخی از این اشعار، بدون نام و عنوان خاصی بوده‌اند و جزء اشعار عارفانه - عاشقانه محسوب می‌شده‌اند که مؤلف این مجموعه، با اندکی تسامح، آن‌ها را مناجات محسوب کرده است، مانند دوبیتی‌های باباطاهر و غزلیات حافظ که در ظاهر، مناجات‌نامه نیستند، اما روح نیایش و توجه به حضرت حق در تک تک ابیات آن‌ها جاری است.

به ادعای نگارنده، این مجموعه، در صدد ارائه تصویری عمومی از نیایش‌نامه‌های ادبیات فارسی است، نه بررسی تخصصی و سبک-شناسانه سیر تحول و تطور نیایش‌نامه‌ها، گو این‌که انجام چنین پژوهشی نیز بسیار ضروری می‌نماید.

در این مجموعه، نیایش‌های کوتاه و بلندی از حدود سیصد شاعر و سخن‌ور مشهور و گم‌نام ادبیات فارسی آمده است که به اسامی برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

شاعران بزرگ زبان فارسی: رودکی، خیام، نظامی، مولوی، حافظ، سعدی، صائب، عطار، سنایی، فردوسی، باباطاهر، امیر خسرو دهلوی.

فیلسوفان شاعر: خواجه نصیرالدین طوسی، میرداماد، ملا صدرا، میر فندرسکی، قاضی سعید قمی، اقبال لاهوری.

عارفان شاعر: حلاج، ابو سعید ابوالخیر، احمد جام، خواجه عبدالله انصاری، عطار نیشابوری، نجم رازی، علاء الدوله سمنانی، شمس مغربی، عماد الدین نسیمی، شاه نعمت الله ولی، میر سیدعلی همدانی، قاسم انوار، پیر جمال اردستانی، عبدالرحمن جامی.

عالمان بزرگ شیعه: ملاصدرا، فیض کاشانی، فیاض لاهیجی، قاضی سعید قمی، شیخ بهایی، محمد رفیع خراسانی، ملا احمد نراقی، ملا حبیب الله کاشانی، ملا هادی سبزواری، ملا فتح الله شوشتری، الهی قمشه‌ای، امام خمینی.

شاعران معاصر: خلیل الله خلیلی، مهدی اخوان ثالث، احمد عزیزی، مهدی سهیلی، نادر نادرپور، شهریار، گلچین معانی، محمود شاخرخی، محمد رضا شفیعی کدکنی، جواد محدثی.

جلد سوم؛ نمازیه‌های ماندگار
نمازیه‌های ماندگار، به کوشش محمد اسفندیاری،
سیدرضا باقریان موحد، مقدمه رضا بابایی، زیر نظر علی
باقری‌فر.

این کتاب، برگزیده‌ای از مقالات و متون دانش‌وران و عارفان مسلمان درباره نماز و آداب باطنی و اسرار معنوی آن را در خود جای داده است.

گفتنی است، این مجموعه، بحث از احکام نماز نیست، در این باره فقهای اسلام بسیار سخن گفته‌اند و هیچ نکته‌ای را فروگذار نکرده‌اند.

عارفان مسلمان، مباحث بسیار ارزشمندی را ذیل عنوان اسرار الصلوة و آداب الصلوة مطرح کرده‌اند که گنجینه بازرشی از معارف اسلامی را تشکیل می‌دهند و کتاب حاضر، گزیده‌ای از متون عرفانی است که درباره نماز و اسرار باطنی آن به قلم اندیشمندان مسلمان از قرن چهارم هجری تا عصر حاضر نوشته شده است.

برخی از مهم‌ترین موضوعاتی که نمازیه‌های فارسی به آن‌ها پرداخته‌اند، عبارت است از:

حقیقت و اسرار نماز، مقدمات نماز، آداب و ارکان نماز، آثار روحی و اجتماعی نماز، ترتیب آمدن مقالات به حسب تاریخی بوده است که از ابونصر سراج (۳۸۷ ق) آغاز می‌شود و با مقالات نویسندگان معاصر (جلال رفیع، محسن قرائتی و...) پایان می‌یابد.

از آن‌جا که سخن نه در فقه نماز، بلکه در فلسفه و آداب و آثار آن است، شرط مذهب لحاظ نگردیده است و نویسندگان از طبقات مختلف فکری و گرایش‌های گوناگون مذهبی هستند.

در پایان فهرستی از برخی اندیش‌مندی که دیدگاه‌ها و مقالات آن‌ها در این مجموعه آمده است، به شرح زیر می‌آید:

عالمان شیعه: شیعی سبزواری، علامه دیلمی، شهید ثانی، علامه مجلسی، عبدالرزاق گیلانی، فیض کاشانی، میرعبدالحسین، میرعبدالله، ملا احمد نراقی، حسن علی اصفهانی، میرزا جواد ملکی تبریزی، امام خمینی، شهید مطهری، شهید بهشتی، آیت‌الله جوادی آملی، آیت‌الله خامنه‌ای.

عارفان: ابونصر سراج طوسی، علی هجویری، محمد غزالی، عین القضاة همدانی، احمد جام، ابو نصر خانقاهی، نجم الدین رازی، مولوی، عزالدین کاشانی، محمد جوینی، علاء الدوله سمنانی، میر سیدعلی همدانی، سهروردی.

اندیشه‌وران مسلمان: علی شریعتی، مهدی بازرگان، جلال رفیع، عطاء الله مهاجرانی.

جلد چهارم و پنجم؛ کتاب نیایش از نگاه اندیش‌
مندان

کتاب نیایش از نگاه اندیش‌مندان (نیایش از دیدگاه
قرآنی - حدیثی، عرفانی - ادبی، کلامی - فلسفی)؛ تحقیق
سیدرضا باقریان موحد، زیر نظر علی باقری‌فر.

این کتاب، نگاه اندیشه‌وران را درباره نیایش از منظر قرآنی - حدیثی، عرفانی - ادبی، فلسفی - کلامی، اخلاقی، تربیتی، سیاسی، اجتماعی، تجربی و عرفان مسیحی بازتاب می‌دهد. هسته اصلی این مجموعه، کتاب‌ها و مقالاتی‌اند که به کوشش دانش‌وران و فرهیختگان جهان اسلام به زبان فارسی نوشته یا ترجمه شده‌اند؛ اما به منظور آگاهی از دیدگاه‌های دیگر دانش‌وران جهان، گزیده‌ای از مقالات آن‌ها نیز گرد آمده است تا هم بر غنای مطالب کتاب بیافزاید، هم رنگین‌گمانی از دیدگاه‌های گونه‌گون را پیش روی خواننده این مجموعه بگذارد.

در بخشی از مقدمه این کتاب آمده است:

دعا یادآور این نکته است که هرچند بشر پا بست زمین است، اما دل در آسمان دارد. دل به گل نباید داد و خود را اسیر این خاکدان نباید ساخت. باید پر کشید و خود را بر کشید و زنگار از روح گرفت و از خاک به افلاک شد و با اکسیر دعا، مش وجود را به زر معبود پیوند زد و آسمانی گشت.

نیایش از نگاه اندیش‌مندان، نگاه اندیشه‌وران را درباره نیایش از منظر قرآنی، حدیثی، عرفانی - ادبی، فلسفی - کلامی، اخلاقی، تربیتی، سیاسی، اجتماعی، تجربی و عرفان مسیحی بازتاب می‌دهد.

هسته اصلی این مجموعه، کتابها و مقالاتی‌اند که به کوشش دانش‌وران و فرهیختگان جهان اسلام به زبان فارسی نوشته یا ترجمه شده‌اند؛ اما به منظور آگاهی از دیدگاه‌های دیگر دانش‌وران جهان، گزیده‌ای از مقالات آنها نیز گرد آمده است تا هم بر غنای مطالب کتاب بیافزاید، هم رنگین‌مانی از دیدگاه‌های گونه‌گون را پیش

روی خواننده این مجموعه بگذارد.

این مجموعه، گزارشی است برگزیده از میان صدها کتاب و رساله در باب دعا و نیایش و مفاهیم و کارکردهای روحی و معنوی آن، که در نه فصل تنظیم گردیده است:

فصل اول: نیایش در نگاه قرآنی و حدیثی؛ فصل دوم: نیایش در نگاه عرفانی - ادبی؛ فصل سوم: نیایش در نگاه فلسفی - کلامی؛ فصل چهارم: نیایش در نگاه اخلاقی - تربیتی؛ فصل پنجم: نیایش در نگاه سیاسی - اجتماعی؛ فصل ششم: نیایش در نگاه علمی - تجربی؛ فصل هفتم: نیایش در نگاه اخلاق و عرفان مسیحی؛ فصل هشتم: نیایش در نگاه گاندی.

تقسیم مقالات در این فصول با عنایت به اصل تغلیب و با نوعی مسامحه صورت گرفته است و به معنای مرزبندی دقیق و کامل نیست تقدم و تأخر مقالات در هر فصل نیز به ترتیب تاریخی انجام شده است.

این مجموعه، در دو جلد مستقل سامان گرفته است؛ جلد اول، فصل‌های اول تا سوم کتاب را در بر گرفته است و جلد دوم، میزبان فصل‌های چهارم تا هشتم می‌باشد.

جلد ششم؛ نیایش؛ ضرورت زندگی

نیایش؛ ضرورت زندگی، به کوشش علی باقری‌فر،

ویرایش سیدرضا باقریان موحد.

این کتاب برگزیده مقالاتی است که به دبیرخانه همایش «نیایش، ضرورت زندگی» رسیده بود. تمام مقالات رسیده توسط

کارشناسان مورد ارزیابی قرار گرفت و تعدادی از مقالات جهت چاپ در مجموعه حاضر انتخاب شد.

این مقالات پس از کارشناسی علمی و تأیید برای چاپ سپرده شد. در این مرحله، بخش‌های تکراری مقالات حذف شد و رسم الخط‌های گوناگون و متفاوت مقالات به شیوه رسم الخط مورد تأیید دبیرخانه همایش یکسان‌سازی شد. این کتاب از یک مقدمه و شش فصل بدین شرح تشکیل شده است:

ابتدای کتاب، سخنرانی سیدمحمد خاتمی و مسجدجامعی، مصاحبه با حجت‌الاسلام علی باقری‌فر مشاهده می‌شود.

فصل اول: معناشناسی نیایش در قرآن و حدیث، معناشناسی «دعا» و «اجابت» در قرآن کریم، نیایش، ضرورت زندگی و جایگاه آن در قرآن، شرایط استجاب دعا در قرآن کریم و آموزه‌های وحیانی، مفهوم‌شناسی دعا از نظر قرآن و حدیث، نیایش‌های قرآن، دعا در قرآن و حدیث، دعا از دیدگاه علامه طباطبایی، بررسی آماری روایات و ادعیه در مسانید اهل بیت.

فصل دوم: معارف صحیفه سجادیه، صحیفه و معرفت حقیقی انسان، سبک‌شناسی صحیفه سجادیه، رونمایی از کتاب فرهنگ نامه موضوعی صحیفه سجادیه، ضرورت ترجمه صحیفه سجادیه به زبان‌های بیگانه.

فصل سوم: نگرش فلسفی - اجتماعی به نیایش، دعا، ترجمان نیاز به معنا در حیات انسانی، نگرش اجتماعی و کاربردی به دعا، ضا و تقاضا؛ بررسی جایگاه دعا و نیایش در نسبت با قضا و قدر الهی، درآمدی بر نیایش‌پژوهی.

فصل چهارم: نیایش و سلامت جسم و روح، تأثیرات روان - شناختی مذهب بر بهداشت روانی با رویکردی مبتنی بر دین اسلام، نقش دعا و نیایش در سلامت جسم و بهداشت روانی، نیایش و سلامت بهداشت روان، پزشکان هم‌ایمان را برتر از درمان می‌دانند، رابطه نیایش و اخلاق.

فصل پنجم: نیایش و مولانا، میزگرد مولانا و نیایش، آشنایی با بهاء ولد(پدر مولوی) و مناجات‌های او.

فصل ششم: نیایش و هنر، هنر در مقام نیایش حق، فاتحه

کتاب؛ الگوی نیایش و محور هنر اسلامی. |